

Referat o završenoj doktorskoj disertaciji

KONCEPCIJA PRAKTIČKOG IDENTITETA U ETICI KRISTIN KORSGARD

doktoranda Stefana Mičića

Odlukom Nastavno-naučnog veća Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu od 20.02.2020. godine izabrani smo kao članovi komisije za analizu i ocenu doktorske disertacije *Koncepcija praktičkog identiteta u etici Kristin Korsgard* doktoranda Stefana Mičića. Na osnovu uvida u rad kandidata, čast nam je da Nastavno-naučnom veću podnesemo sledeći izveštaj.

Osnovne informacije o kandidatu i disertaciji

Stefan Mičić je saradnik u nastavi na predmetima Etika i Primenjena etika na Odeljenju za filozofiju, Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Osnovne i master studije filozofije završio je na Odeljenju za filozofiju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Doktorske studije je upisao na istom odeljenju, 2015. godine. Posle završetka osnovnih studija, a do 2016. godine, bio je zaposlen kao saradnik u nastavi na više fakulteta integrisanog Alfa BK Univerziteta, gde je bio angažovan u izvođenju nastave na predmetima Etika, Poslovna etika, Etika u sportu, Sociologija, Politička teorija, Evropa i globalna politika. Ima više objavljenih i citiranih radova u kategorizovanim časopisima. U koautorstvu učestvovao je u pisanju knjige i poglavlja u jednoj monografiji. Bio je predavač na akreditovanom programu Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja pod nazivom *Bioetika u učionici*, koji je

za cilj imao edukaciju nastavnika filozofije srednjih škola iz bioetike. Držao je izlaganja i na više međunarodnih konferencija. Govori, čita i piše engleski, francuski i ruski jezik.

Kandidat se bavi etikom, metaetikom, primenjenom etikom i moralnom epistemologijom. Stefan Mičić je do sada obavio šest naučnih radova, jednu knjigu i učestvovao je u pisanju poglavlja u monografiji. Neke od njegovih publikacija su:

- Liberalna eugenika: Moralna opravdanost prakse, *Theoria*, 2016
- Savremeni odgovori na argument otvorenog pitanja, *Glasnik za društvene nauke*, 2015
- Pavlović S., Ugrin M., Mičić S., Gašić V., Dimitrijević, J., Bartzcko, U., Using genetics for enhancement (liberal eugenics), u: Houstic, S. (ed.) *Clinical ethics at the crossroad of genetic and reproductive technologies*, Academic Press (Elsevier) , 2018

Struktura doktorske disertacije

Doktorska disertacija kandidata Stefana Mičića se sastoji od uvoda, sedam poglavlja i zaključka. Naslovi poglavlja su „U potrazi za normativnošću: voluntarizam i supstantivni realizam“, „Refleksivno odobravanje“, „Autoritet refleksije i kantovske osnove teorije morala Kristin Korsgard“, „Priroda razloga“, „Svrha i uloga praktičkog identiteta“, „Vrednovanje čoveštva i problem privatnosti razloga“ i „Nužnost i normativnost praktičkih identiteta“. Svako od poglavlja se sastoji od više potpoglavlja. Na kraju rada se nalazi spisak korišćene literature.

Predmet i cilj doktorske disertacije

Predmet istraživanja u doktorskoj disertaciji Stefana Mičića jeste koncepcija praktičkog identiteta. Ideja praktičkih identiteta predstavlja savremen i originalni pokušaj Kristin Korsgard (*Christine Korsgaard*) da nađe rešenje problema obaveznosti moralnih normi. Ovo

istraživanje se bavi ispitivanjem izvora normativnosti moralnih normi koristeći se koncepcijom praktičkog identiteta. Ono je motivisano problematikom obavezujuće snage moralnih tvrdnji, kao i normativnom dimenzijom moralnih sudova koja postaje predmet kritičkog razmatranja. Problem obavezujuće snage moralnih sudova Kristin Korsgard naziva "normativnim pitanjem". Kandidat Mičić se oslanja na ideju praktičkog identiteta koje bi trebalo da predstavlja odgovor na "normativno pitanje". On to čini tako što najpre pristupa jasnom identifikovanju problema koji se javljaju pri pokušajima da se nađe izvor obaveznosti moralnih normi. Nakon toga, sledi detaljna pojmovna analiza koncepcije praktičkog identiteta. Naposletku, kandidat pristupa ispitivanju kritika koje su njoj upućene sa ciljem da se utvrdi da li i na koji način one uspevaju da opovrgnu normativnost praktičkih identiteta. Osnovni cilj istraživanja jeste tumačenje koncepcije praktičkog identiteta kako je ona predstavljena u etici Kristin Korsgard. Stefan Mičić se zalaže za tumačenje koncepcije praktičkog identiteta koje je ostaje verno postulatima koje je Korsgardova postavila. Tih postulata obično nema kod kritičara ove koncepcije. Opštiji cilj doktorske disertacije je da se ponudi razmatranje nekih važnih elemenata normativnosti moralnih normi koje će svoje utemeljenje imati u tumačenju ideje praktičkog identiteta.

Osnovne hipoteze od kojih se polazilo u istraživanju:

Osnovna hipoteza od koje kandidat Mičić polazi u radu jeste da je moguće naći izvor normativnosti moralnih normi pozivajući se na sposobnosti moralnog delatnika. Drugim rečima, on zastupa stav da je autoritet refleksije nužan uslov za konstituisanje normativnosti moralnih normi. Druga hipoteza je da praktički identiteti uspevaju da otklone neke od nedostataka teorija koje su joj prethodile, te da ova koncepcija pruža valjan teorijski okvir za dalje istraživanje. Treća hipoteza je da se takva teorija može odbraniti od kritika koje su joj do sada upućene.

Prikaz sadržaja po poglavljima

Uvod

U uvodnom delu definisan je predmet i cilj, kao i pregled strukture doktorske disertacije. U disertaciji su definisani i pojmovi koji će biti korišćeni u glavnom delu disertacije.

Prvi deo: U potrazi za normativnošću: voluntarizam i supstantivni realizam

U ovom delu kandidat daje istorijski prikaz problema normativnosti. Predstavljene su dve teorije od kojih Korsgardova polazi, a to su voluntarizam i supstantivni realizam. Prikaz ovih teorija bi trebalo da pruži valjanu osnovu za razumevanje ideje normativnosti kao i problema koji se javljaju pokušavanjem da se njihov izvor nađe van samog moralnog delatnika.

Drugi deo: Refleksivno odobravanje

Drugi deo posvećen je teoriji koja, pozivajući se na pojam refleksivnog odobravanja, izvor normativnosti nalazi u samom delatniku. Refleksivno odobravanje jeste teorija po kojoj izvor normativnosti leži u ljudskoj prirodi. U ovom delu, kandidat Mičić ispituje Hjumov, Milov i Vilijamsov stav o vrednostima kao izrazu delatnikovih moralnih osećanja i dispozicija. Kandidat se posebno osvrće na kritiku koju Korsgardova upućuje ovim teorijama.

Treći deo: Autoritet refleksije i kantovske osnove teorije morala Kristin Korsgard

U trećem poglavlju, kandidat predstavlja teoriju koja po mišljenju Kristin Korsgard uspeva da, bar donekle, odgovori na probleme koja su se pojavili u teorijama koje su joj prethodile, ali ove teorije ne uspevaju i da na sveobuhvatan način zahvate osnovni problem normativnosti. U ovom odeljku ispitivana je interpretacija koju je Korsgardova ponudila u pogledu Kantove filozofije morala. Ta interpretacija čini osnovu za dalje razvijanje njene etike.

Četvrti deo: Priroda razloga

Da bi istraživanje koncepcije praktičkog identiteta bilo uspešno, potrebno je ispitati prirodu razloga koji čine osnovu moralnog delanja. To će se učini ispitivanjem distinkcije između moralnih i vanmoralnih razloga. Ova distinkcija je bitna jer služi da se opravda nužnost praktičkih identiteta. Kandidat ovom poglavlju predstavlja uslove koje teorija mora da ispuni da bi se smatrala normativnom.

Peto poglavlje: Svrha i uloga praktičkog identiteta

Ovo poglavlje se bavi analizom praktičkog identiteta. Prema mišljenju Korsgardove, ideja praktičkog identiteta uspešno rešava „normativno pitanje“. Kandidat Mičić u ovom poglavlju detaljno predstavlja i ispituje odnos praktičkih identiteta i opštijeg, suštinski temeljnog, *specifično moralnog* identiteta.

Šesto poglavlje: Vrednovanje čoveštva i problem privatnosti razloga

U šestom poglavlju, Stefan Mičić se osvrće na kritike koje su upućene ideji praktičkog identiteta. Pored tih kritika ukazuje se i na odgovor Korsgardove na neke od tih kritika, ali i moguće izlaze koje kandidat nudi, a kojim bi se ova vrsta kritike mogla izbeći.

Sedmo poglavlje: Nužnost i normativnost praktičkog identiteta

Kandidat Mičić se u ovom poglavlju posvećuje prigovorima koji se odnose na status praktičkih identiteta kao i njihovoj obavezujućoj snazi. Posebna pažnja je na ispitivanju mogućnosti pozivanja na praktičke identitete kao nužnih u konstituisanju normativnosti.

Zaključna razmatranja

Predmet ovog poglavlja jeste osvrt na ideju i argumentaciju koju je predstavila Kristin Korsgard. Takođe, pružena je i ocena kako njenog projekta, tako i kritika koji su tom projektu upućeni. Kandidat zastupa stav da nijedna kritika nije uspjela da na adekvatan način ukaže na propuste Korsgardove. Razlog za ovakav stav jeste uverenje da su sve kritike upućene koncepciji praktičkih identiteta zapravo utemeljene na filozofskim paradigmama samih kritičara. Ovakva polazna tačka, po mišljenju kandidata, ne može ozbiljnije da uzdrma samu zamisao praktičkog identiteta. Kandidat u ovom zaključnom razmatranju predstavlja i pravce daljeg elaboriranja koncepcije praktičkog identiteta koji mogu da otklone potencijalne probleme sa kojima se ova koncepcija suočava. Takođe, kandidat Mičić se osvrće na pitanje do koje mere Kristin Korsgard ostaje verna Kantovim idejama.

Ostvareni rezultati i naučni doprinos disertacije:

Naučni doprinos disertacije se ogleda u ukazivanju na pogrešne korake u argumentaciji kritičara koncepcije praktičkih identiteta. Pored ukazivanja na te greške i jasnog ukazivanja šta autentično predstavlja koncepcija praktičkih identiteta, kandidat pokazuje i na koji način bi se moglo pristupiti kritici koja bi se kretala *unutar* teorijskog sistema Kristin Korsgard.

Zaključak

Na osnovu uvida u doktorsku disertaciju Stefana Mičića pod naslovom *Koncepcija praktičkog identiteta u etici Kristin Korsgard* može se konstatovati da disertacija ispunjava sve formalne uslove za pristupanje usmenoj odbrani. Takođe, ona zadovoljava i sadržinske zahteve koje se odnose na temeljnu obradu postavljene teme, na primerenost metoda u pristupu razmatranoj problematici, kao i na poznavanje i korišćenje relevantne literature.

Disertacija donosi i nove uvide u oblastima koje se tiču njenog predmeta. Na osnovu svih navedenih karakteristika doktorske disertacije Stefana Mičića, možemo da zaključimo da rad predstavlja originalno naučno delo i zato predlažemo Nastavno-naučnom veću Filozofskog fakulteta, Univerziteta u Beogradu da donese odluku kojom se kandidatu odobrava usmena odbrana disertacije.

U Beogradu, 24.2.2020.

Komisija:

Prof. dr Nenad Cekić (mentor)
redovni profesor Filozofskog fakulteta
Univerziteta u Beogradu

Prof. dr Jovan Babić
redovni profesor Filozofskog fakulteta
Univerziteta u Beogradu

Doc. dr Aleksandar Dobrijević
docent Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu